

KOMISIJA EVROPSKE ZAJEDNICE

Brisel, 23.10.2006.

Komunikacija Komisije

EU KOMUNIKACIJA – OBRAZOVANJE ODRASLIH: NIKADA NIJE KASNO ZA UČENJE

1. Uvod

Komisija je 2001. godine u tekstu *Stvaranje realnog evropskog prostora za doživotno obrazovanje* i 2002. godine u Rezoluciji Saveta o pitanjima doživotnog učenja istakla važnost doživotnog obrazovanja i učenja za kompetitivnost i zapošljavanje, ali i za socijalnu inkluziju, aktivno građanstvo i lični razvoj. Obrazovanje odraslih je ključna komponenta doživotnog učenja.

Definicije obrazovanja i učenja odraslih se razlikuju, ali za potrebe ovog dokumenta definisaćemo ga kao *sve oblike obrazovanja preduzete od strane odraslih nakon završetka inicijalnog obrazovanja i obuke, bez obzira koliko davno su ove aktivnosti preduzete.*

Obrazovanje i obuke su ključni faktori za ostvarivanje ciljeva postavljenih u lisabonskoj strategiji: podizanje ekonomskog nivoa, kompetitivnosti i društvene inkluzije. Uloga obrazovanja odraslih u ovom kontekstu, pored doprinosa ličnom razvoju i ispunjenju, sve više se primećuje u nacionalnim programima zemalja članica. Međutim, osim u par izuzetaka, implementacija nije mnogo uspešna.¹ Većina obrazovnih i trening aktivnosti i dalje je u velikoj

¹ "Modernising education and training: a vital contribution to prosperity and social cohesion in Europe – 2006 Joint Interim Report of the Council and the Commission on progress under the 'Education & Training 2010' work programme", http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/c_079/c_07920060401en00010019.pdf

meri fokusirana na obrazovanje i obuku mladih ljudi; ostvaren je skroman napredak u cilju promene sistema radi zadovoljavanja potreba za učenjem tokom čitavog života. Još četiri miliona odraslih moraće da učestvuje u programima doživotnog učenja u cilju dostizanja nivoa participacije predloženog od strane zemalja članica u dokumentu „Obrazovanje i trening 2010“.² Neke novije studije³ potvrđuju važnost investiranja u učenje odraslih. Društvena i lična korist od njega uključuju veću zapošljivost, povećanu produktivnost i kvalitetnije zapošljavanje, smanjenje troškova u oblastima kao što su izdaci za nezaposlene, socijalna davanja i prevremena penzionisanja, ali se takođe podiže nivo građanske participacije, kvalitet zdravlja, smanjuje se stopa kriminaliteta i postiže veće lično blagostanje i ispunjenje. Istraživanja sprovedena na odraslim osobama ukazuju i da su oni koji se uključuju u programe učenja zdraviji, što dovodi do značajnog smanjenja troškova zdravstvene zaštite.⁴

Ovaj dokument naglašava važnost doprinosa obrazovanja odraslih, putem sticanja ključnih kompetencija za sve, zapošljivosti i mobilnosti na savremenom tržištu radne snage i društvenoj inkluziji. Komunikacija je bazirana na saznanjima iz dokumenta „Obrazovanje i trening 2010“ i iskustvima dobijenim iz postojećih programa za obrazovanje i obuku EU, posebno iz potprograma Grundvig u okviru programa Sokrat.⁵ Takođe se koristi pristup iz dokumenta „Komunikacija o efikasnosti i jednakosti“,⁶ koji smatra da su moguće reforme sistema obrazovanja kojima bi se postigla veća efikasnost i jednakost. Ističe se da strukturni fondovi, a posebno Evropski socijalni fond, imaju mogućnost da podrže razvoj infrastrukture i strategije. Takođe se naglašava važnost određenih specifičnih pitanja, kao što je rodna pripadnost, posebno kada je reč o prikupljanju podataka, razlikama u pristupu doživotnom obrazovanju i preferiranim oblicima obrazovanja.

Komunikacija komisije pruža osnovni okvir za implementaciju budućeg programa Grundvig, koji će činiti deo sveobuhvatnog programa doživotnog obrazovanja 2007-2013. Na kraju, predlaže razmatranje učenja odraslih u zemljama EU, uz učešće relevantnih stakeholdera, što treba da vodi formulisanju akcionog plana za obrazovanje odraslih u 2007. godini.

² http://ec.europa.eu/education/policies/2010/objectives_en.html#measuring

³ Promoting Adult Learning, OECD (2005)

⁴ Tom Schuller, John Preston, Cathie Hammond, Angela Brasset-Grundy and John Bynner, *The Benefits of Learning*, University of London, 2004

⁵ Report from the Commission "Interim evaluation report on the results achieved and on the qualitative and quantitative aspects of the implementation of the second phase of the Community action programme in the field of education *Socrates*", COM (2004) 153 final, 8.03.2004

⁶ Communication from the Commission „Efficiency and equity in European education and training systems“, COM (2006) 481 final, 8.09.2006

2. Izazovi

Obrazovanje i učenje odraslih nije uvek dobijalo priznanje koje zasluži, u smislu vidljivosti, prioriteta i finansiranja, bez obzira na političku podršku koju doživotno učenje uživa proteklih godina. Dihotomija između političkog diskursa i realnosti još je upečatljivija kada se razmotri u odnosu na glavne izazove sa kojima se suočava Unija.

Kompetitivnost

Ključni ekonomski izazov za Evropu, kao što je istaknuto u Lisabonskoj strategiji, jeste da se podigne nivo i učinak zaposlenja i da se istovremeno sačuva društvena kohezija. Brz napredak nekih drugih regiona u svetu ukazuje na važnost inovativnih, naprednih i kvalitetnih programa obrazovanja i obuke, kao ključnih faktora ekonomske kompetitivnosti. Mora se podići opšti nivo kompetencija, kako u cilju zadovoljenja potreba tržišta rada, tako i da bi se omogućilo građanima da adekvatno funkcionišu u današnjem društvu. Međutim, u Evropi ima oko 72 miliona nisko kvalifikovanih radnika⁷ – oko trećina ukupne radne snage, dok se procenjuje da će 2010. godine samo 15% novih poslova biti za one sa niskim kvalifikacijama, dok će 50% novih poslova zahtevati viši nivo kvalifikacija.⁸ Sem toga, značajan deo populacije u Evropi još uvek nije u stanju da razume i primeni štampane informacije u svakodnevnim aktivnostima. Kako obezbediti sticanje ključnih kompetencija kod svih građana –i dalje ostaje izazov sa kojim se suočavaju sve zemlje članice EU.⁹ Istraživanja ukazuju da ravnomerna distribucija veština u populaciji ima veći uticaj na celokupno ekonomsko postignuće.¹⁰

Demografske promene

Evropa se suočava sa do sada najvećim demografskim promenama, koje će značajno uticati na društvo i ekonomiju, ali i na potražnju i ponudu u oblasti obrazovanja i obuke. Evropska populacija stari: u sledećih 30 godina broj mladih (ispod 24 godine) pašće za 15%. Svaki treći Evropljanin će biti stariji od

⁷ EU Labour Force Survey 2004, Eurostat

⁸ Vocational education and training – key to the future, Cedefop synthesis of the Maastricht study, Luxembourg, 2004

⁹ Commission proposal for a Recommendation of the European Parliament and of the Council on key competences for lifelong learning, COM (2005) 548 final, 10.11.2005

¹⁰ Coulombe, S., J.F. Tremblay and S. Marchand, International Adult Literacy Survey, Literacy Scores, Human Capital and Growth across Fourteen OECD Countries, Statistics Canada, Ottawa, 2004

60 godina, a svaki deseti od 80 godina.¹¹ Ovakvi trendovi postavljaju ozbiljan izazov evropskom socijalnom modelu. Smanjen broj mladih koji ulaze na tržište rada, u kombinaciji sa činjenicom da tek svaka treća osoba starosti između 55 i 64 godine ima plaćen posao, ukazuje na očiglednu potrebu da se iskoristi celokupni potencijal obrazovanja odraslih, sa orijentacijom ka većem učešću mladih u radnoj snazi, kao i većem obuhvatu odraslih. U tom cilju, prvenstveno se mora obratiti pažnja na veliki broj učenika koji rano napušta obrazovni proces (šest miliona učenika u 2005. godini),¹² dok se istovremeno mora raditi na podizanju veština i prilagodljivosti nisko kvalifikovane radne snage starije od 40 godina, da bi se ona podstakla na podizanje nivoa stručnosti bar za jedan stepen.

Obrazovanjem odraslih se može obezbediti da emigranti, koji imaju mogućnost da budu delimična protivteža starenju populacije i nadoknade manjak radne snage u pojedinim sektorima, dobiju mesto u društvu koje će biti povoljno i za njih, i za zemlju domaćina. Većina imigranata, čak i kad su visoko kvalifikovani, ima potrebu za savladavanjem jezičkih barijera i kulturoloških razlika. Otežavajuća okolnost je činjenica da su njihove kompetencije često nepriznate i potcenjene, te njihove sposobnosti ostaju neiskorišćene na tržištu rada. Status imigranata na tržištu rada, uključujući i visoko stručne kadrove, obično je lošiji u odnosu na domicilno stanovništvo. Pomenuto se ne odnosi samo na pridošlice, već i na drugu i treću generaciju imigranata, a posebno kada su žene u pitanju.

Socijalna inkluzija

Skorašnji izveštaji potvrđuju da su siromaštvo i socijalno odbacivanje i dalje ozbiljan izazov svim zemljama članicama EU.¹³ Različiti uslovi i problemi, kao što su nizak nivo inicijalnog obrazovanja, nezaposlenost, ruralna izolacija i smanjenje životnih šansi na svim poljima, utiču na marginalizovanje većeg broja ljudi, pa im se tako uskraćuju socijalni benefiti i građanska participacija. Novi vidovi nepismenosti, kao što su nedostatak pristupa kompjuterskim tehnologijama i njihove primene u profesionalnom i svakodnevnom životu, pojačavaju ovu isključenost: odrasli koji nisu kompjuterski obrazovani lišeni

¹¹ Data can be found in: Eurostat Population Projections, 2004 based, Trend scenario, Baseline variant; Green Paper "Confronting demographic change: a new solidarity between the generations", Communication from the Commission, COM (2005) 94 final, 16.3.2005)

¹² Commission Staff Working Paper "Progress towards the Lisbon objectives in education and training – Report based on indicators and benchmarks – Report 2006", SEC (2006) 639, 16.5.2006, page 40

¹³ „Joint report on social protection and social inclusion 2006”, http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/cs2006_7294_en.pdf

su neophodnih informacija i materijala, koji su sve više prisutni samo u digitalnom obliku.¹⁴ Obrazovanje odraslih ima ključnu ulogu u odgovoru na socijalno odbacivanje.

3. Razvoj programa obrazovanja odraslih

Podizanje opšteg nivoa sposobnosti u populaciji odraslih, pružanjem brojnijih i boljih prilika za učenje i obrazovanje tokom čitavog života, važno je zbog efikasnosti i ravnopravnosti u obrazovanju, s obzirom na pomenute izazove.¹⁵ Obrazovanje odraslih doprinosi ne samo njihovoj radnoj efikasnosti, već i boljoj informisanosti i aktivnoj građanskoj participaciji, kao i ličnom zadovoljstvu i dobrobiti.

Jedan od glavnih izazova za kreatore javne politike u ovoj oblasti jeste kako optimalno iskoristiti raznovrsnu ponudu i mogućnosti za učenje koje karakterišu sistem obrazovanja odraslih. Veliki broj partnera ima ulogu u izradi i implementaciji predloga javne politike: ministarstva, socijalni partneri, provajderi, crkve, NVO, regionalne i lokalne vlasti. Političke odluke se donose na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou, a ponekad i na više nivoa istovremeno, pri čemu veliki broj zemalja pokazuje visok stepen decentralizacije.¹⁶ U ovom kontekstu, bolja koordinacija i partnerstvo su ključni u unapređivanju koherencije, izbegavanju dupliranja i doprinosu efikasnijoj potrošnji inače skromnih sredstava. Koordinacija omogućava da se postave prioriteti i kreira dosledna politika, koja će biti potpomognuta pravnim reformama, i time osigura njena primena. Ona takođe doprinosi i boljem informisanju i vođenju potencijalnim polaznicima.

Zemlje članice EU su u svoje nacionalne programe uključile planove i strategije čiji je cilj jačanje doživotnog učenja. Mora se učiniti korak od planiranja ka implementaciji ove ideje. Implementacija se može podržati iz evropskih strukturnih fondova, posebno Evropskog socijalnog fonda, kako bi se poboljšala infrastruktura i ponuda programa obrazovanja i učenja odraslih.

¹⁴ In 2005 in Europe, 37% of people aged between 16 and 74 had no basic computer skills, and the proportion increases with age (65% of people aged 55 to 74). Source: Eurostat, Statistics in focus, issue 17/2006.

¹⁵ Communication from the Commission „Efficiency and equity in European education and training systems”, paragraph 25.

¹⁶ Decentralisation, in different forms and degrees, is in evidence in most countries: Austria, Belgium, Bulgaria, Denmark, Finland, Germany, the Netherlands, Poland, Portugal, Spain, Sweden, Romania, UK (Source: OECD 2005; Eurydice 2006)

Zahvaljujući podršci Evropske unije, u zemljama članicama razvijeno je puno dobrih projekata, koji mogu podstaći ostale.¹⁷

Zemlje članice EU ne mogu više sebi dozvoliti da budu bez efikasnog sistema obrazovanja odraslih, koji mora biti integrisan u strategiju doživotnog učenja i koji će polaznicima obezbediti bolji pristup tržištu rada, uspešniju socijalnu integraciju i pripremiti ih za aktivno starenje. One moraju osigurati sisteme koji će im omogućiti da definišu prioritete i prate njihovu implementaciju.

Ključne poruke

U ovom delu predstavljeno je pet ključnih poruka za sve „stejkholdere“ u obrazovanju odraslih.

1. Uklanjanje barijera za participaciju

Participacija odraslih u obrazovnim programima i obukama i dalje je skromna (vidi aneks).¹⁸ Upoređujući participaciju sa postavljenim ciljem od 12,5% za 2010. godinu, prosečna stopa u 2005. godini iznosila je 10,8%. Uprkos velikim varijacijama u odnosu na ovaj prosek, u rasponu od 1,1% do 34,7%,¹⁹ postoji velika sličnost u *distribuciji* obrazovanja odraslih u zemljama članicama, u tom smislu da oni koji imaju nizak nivo inicijalnog obrazovanja, zatim starije osobe, osobe koje žive u ruralnim regionima i osobe sa invaliditetom pokazuju najmanje interesovanja da participiraju u ovim programima. Lične barijere za participaciju mogu biti povezane sa: politikom obrazovanja; informisanošću (loš pristup kvalitetnim i pravovremenim informacijama); onima koji pružaju usluge (uslovi za prijem, finansijski troškovi, stepen podrške u procesu učenja, priroda očekivanih rezultata itd.); zatim situacione (kulturološke vrednosti u vezi sa obrazovanjem; stepen podrške participaciji od strane životnih okolnosti, porodice i socijalnog okruženja) i dispozicione (slika o sebi i samopouzdanje odraslog kao učenika često su povezani sa neuspehom u prethodnim iskustvima učenja). Neke od najznačajnijih barijera su: nedostatak vremena zbog poslovnih ili porodičnih obaveza; nedostatak svesti i motivacije, jer ljudi ne vide da se učenje adekvatno vrednuje i nagrađuje, te zbog toga

¹⁷ ESF060603-ESF Support to Education and Training Background Document

¹⁸ Communication From The Commission, Adult Learning: It Is Never Too Late To Learn, page 11-12, 2006.

¹⁹ „Progress towards the Lisbon objectives in education and training – Report based on indicators and benchmarks – Report 2006“, pages 35-40, and its Annex „Detailed analysis of progress“, chapter 6.2.

ne uviđaju njegovu korisnost; nedostatak informacija o ponudi i nedostatak finansijskih sredstava.²⁰

Izazov sa kojim se zemlje članice suočavaju je dvostruk: podići opšti nivo participacije u obrazovanju i učenju odraslih i uklanjanje disbalansa, u smislu postizanja što ravnomernije participacije, i to putem motivisanja, ohrabivanja, pružanja prilike i podrške upravo odraslima koji uopšte nisu zainteresovani da učestvuju u programima obrazovanja – formalnog, neformalnog i informalnog.²¹ Ovo zahteva ciljano javno investiranje, da bi se obuhvatili oni koji su do sada imali najmanje koristi od sistema obrazovanja i obuka.

Motivisanje odraslih da učestvuju u procesu učenja može se lakše postići ukoliko se poboljša kvalitet informacija i ukoliko se u potpunosti iskoriste kapaciteti za učenje u lokalnim zajednicama, sportskim centrima, institucijama kulture, kao i institucijama inicijalnog obrazovanja i obučavanja.

Prva poruka

Od suštinske je važnosti učiniti da se participacija odraslih u učenju poveća i da bude ravnomernija. U tome svi stejkholderi moraju imati važnu ulogu, s tim da državne institucije moraju biti ključne u otklanjanju barijera i pružanju prilika za učenje, uz poklanjanje posebne pažnje nisko kvalifikovanim osobama. Ovo zahteva razvoj veoma kvalitetnog sistema savetovanja i informisanja, zasnovanog na potrebama polaznika, kao i ciljane finansijske podsticaje pojedincima i podršku uspostavljanju lokalnog partnerstva.

2. Osigurati kvalitet obrazovanja odraslih

Nizak kvalitet obrazovanja odraslih dovodi i do loših rezultata procesa učenja. Višedimenzionalnost kvaliteta ogleda se u: informisanju i savetovanju, analizi potreba, relevantnom sadržaju znanja koja zadovoljavaju aktuelne potrebe i zahteve, pružanju usluga i podršci učenju, kao i pristupu evaluaciji, prepoznavanju, vrednovanju i sertifikovanju kompetencija. Iako su sve pomenute komponente veoma važne, sledećih nekoliko zaslužuje posebnu pažnju.²²

Metode učenja – Metode učenja i materijali moraju biti prilagođeni specifičnim potrebama i načinima učenja odraslih. Ishodi procesa učenja moraju

²⁰ Lifelong learning: citizens' views in close-up. Findings from a dedicated Eurobarometer survey, Cedefop, Luxembourg, 2004. The report also shows a strong preference of adults for learning in informal settings.

²¹ For definitions see „Memorandum on Lifelong Learning” (SEC(2000) 1832, 30. 10. 2000) and further work as the Classification of Learning Activities by Eurostat.

²² „Adult education trends and issues in Europe”, study conducted by the European Association for the Education of Adults (EAEA) in 2006. Unpublished.

biti što eksplicitniji. Odrasli moraju biti u stanju da iskoriste razne izvore podrške učenju, kao što su savetovanje, opismenjavanje i razvoj veština za učenje.

Kvalitet osoblja – Profesionalni razvoj osoblja koje radi u obrazovanju odraslih jeste ključna determinantna kvaliteta obrazovanja. Malo pažnje je posvećeno definisanju sadržaja i procesu inicijalnog osposobljavanja kadra koji radi sa odraslima. Postoji puno obrazovnih i profesionalnih puteva kojima se može ući u polje praktičnog rada u obrazovanju odraslih i često ova profesija nije prepoznata u formalnoj strukturi profesionalnog napredovanja. U poređenju sa ostalim obrazovnim podsystemima, obrazovanje odraslih se karakteriše velikim procentom osoblja koje radi ovaj posao privremeno, povremeno ili samo volontira, koje pritom ima i druge profesionalne opcije i često je plaćeno po satu. Socijalni partneri moraju biti uključeni u proces prepoznavanja kompetencija osoblja za obrazovni rad sa odraslima.

Kvalitet provajdera – Opšti kvalitet usluga koje provajderi pružaju mora biti procenjivan kroz mehanizme akreditacije i osiguranja kvaliteta, internim i eksternim praćenjem i evaluacijom procesa učenja i njegovih ishoda. Vlada treba da ima važnu ulogu u ovom procesu, tako što će uspostaviti regulatorne mehanizme i postaviti standarde kvaliteta, sa naglaskom na već postojeće primere i principe stručnog obrazovanja i obučavanja, višeg obrazovanja i sertifikovanja prema ovim standardima.

Kvalitet usluga – Podizanje kvaliteta usluga je ključno za podizanje broja polaznika. Mehanizmi putem kojih se može promovisati efikasna usluga uključuju lokalnu dostupnost obrazovnih ustanova i servisa za brigu o deci, servisa za učenje na daljinu za one koji žive u udaljenim mestima, informisanje i savetovanje, individualizovane programe i fleksibilan pristup organizaciji učenja.

Druga poruka

U cilju usvajanja kulture kvaliteta u oblasti učenja odraslih, zemlje članice EU treba da investiraju u poboljšanje metoda učenja i materijala prilagođenih odraslima i da realizuju mere za inicijalno obrazovanje i kontinuirano usavršavanje, da bi se uspešno obučavalo i stručno usavršavalo osoblje za obrazovni rad sa odraslima. Treba uvesti i mehanizme osiguranja kvaliteta i podići nivo usluga.

3. Prepoznavanje i vrednovanje ishoda procesa učenja

Paradigma doživotnog učenja poštuje sve vrste učenja: formalno, neformalno i informalno. Prepoznavanje i vrednovanje neformalnog i informalnog učenja predstavlja kamen temeljac strategije doživotnog učenja. Ishodi učenja moraju biti prepoznati i vrednovani, bez obzira gde i kako su ostvareni. Ovakav način priznavanja neformalnog i informalnog učenja omogućava polaznicima da identifikuju svoj ulazni nivo i dobiju mogućnost da se uključe u programe učenja na određenom nivou, dobiju zaslužene bodove za neku kvalifikaciju i/ili steknu potpunu kvalifikaciju zasnovanu na kompetencijama. Značaj ovakvog pristupa se ogleda u pružanju podrške manje motivisanim polaznicima, vrednovanju prethodnog učenja i uštedi vremena i novca smanjivanjem ili eliminisanjem potrebe za ponovnim učenjem već naučenog. Sem toga, ovim se omogućuje društvu da profitira od sposobnosti pojedinaca, za čije sticanje nije uložilo sredstva.

Ovo insistiranje na prepoznavanju i vrednovanju nije novijeg datuma i mnoge zemlje članice su već razvile mehanizme za prepoznavanje i vrednovanje ishoda učenja.²³

U cilju razvoja poverenja u ove mehanizme, Savet za obrazovanje²⁴ je 2004. godine usvojio Zajedničke evropske principe za identifikaciju i vrednovanje neformalnog i informalnog učenja.

U svakom slučaju, dalje usavršavanje ovih mehanizama u zemljama članicama EU zahteva od njih da se pozabave sledećim izazovima:

- uvođenje vrednovanja mora biti zasnovano na saradnji sa relevantnim stejkholderima, posebno socijalnim partnerima, u cilju promocije kredibiliteta;
- mora se podići kvalitet metoda procene i institucija koje ih primenjuju;
- ciljevi obrazovanja i obučavanja na svim nivoima moraju se preformulisati kao ishodi učenja. Ovo je ključan momenat za vrednovanje, jer dokle god su ciljevi učenja definisani ulaznim elementima, biće teško izvršiti pravilnu procenu.

²³ Source: European Inventory – Validation of non-formal and informal learning, <http://www.ecotec.com/europeaninventory>.

²⁴ http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/validation2004_en.pdf. Certain professions, for which minimum education and training requirements are agreed, are exempt – see Directive 2005/36/EC of the European Parliament and of the Council of 7 September 2005 on the recognition of professional qualifications, OJ L 255/22, 30. 9. 2005.

Treća poruka

U sledećih pet godina, zemlje članice treba da implementiraju mehanizme za prepoznavanje i vrednovanje neformalnog i informalnog učenja, bazirane na Zajedničkim evropskim principima za prepoznavanje i vrednovanje, uz puno uvažavanje dosadašnjih iskustava. Razvoj mehanizama prepoznavanja i vrednovanja može biti povezan sa razvojem Nacionalnih okvira kvalifikacije, a u okviru sveobuhvatnog evropskog okvira kvalifikacije.

4. Ulaganje u populaciju koja stari i imigrante

Ulaganje u populaciju koja stari i imigrante je od izuzetnog značaja.

Aktivno starenje

Promena demografske slike, opisane u prethodnim redovima, zahteva ne samo podizanje granice odlaska u penziju, već i novu politiku „aktivnog starenja“ pre i nakon odlaska u penziju. Izazov sistemu obrazovanja odraslih je dvostruk:

- Da bi se osigurao duži radni vek, potrebno je starijim radnicima pružiti mogućnost za usavršavanje i učenje tokom čitavog života. Postoji opšteprihvaćeni konsenzus da su, u cilju održavanja zapošljivosti starijih radnika, neophodna ulaganja tokom njihovog čitavog životnog veka, kao i podrška vlade, profesionalnih institucija i sektora. Posebnu pažnju treba pružiti onima koji se nalaze na sredini profesionalnog puta.
- Neophodno je pružiti više mogućnosti za učenje penzionisanim radnicima (uključujući npr. učešće sve više starijih studenata u visokom obrazovanju), jer ljudi danas odlaze u penziju u boljem psihofizičkom stanju, te je i životni vek nakon odlaska u penziju produžen. Učenje treba da postane integralni deo ove nove životne etape. U poslednjem dokumentu o univerzitetima, Komisija EU je pozvala univerzitete da „budu otvoreniji u obezbeđivanju kurseva za studente u kasnijoj životnoj dobi“. Ovakva mogućnost će imati ključnu ulogu u obezbeđivanju kontakata penzionisanih ljudi sa socijalnim okruženjem. U mnogim zemljama obrazovni sistemi još uvek nisu počeli da obraćaju pažnju na nove potrebe ove grupe građana, koja poseduje veliki potencijal u smislu doprinosa učenju drugih. Sem toga, sve veći broj penzionera u Evropi treba posmatrati i kao po-

tencijalni izvor edukatora i trenera za obrazovanje odraslih i učenje odraslih.

Migracije

Kao što je već pomenuto, izazov obrazovanju odraslih je i pitanje kako pružiti podršku integraciji migranata u društvo i ekonomiju, i maksimalno iskoristiti kompetencije i obrazovno iskustvo stečeno pre migracije. Ova oblast uključuje:

- dokumente podrške EU i aktivnosti kroz relevantne programe za podizanje kvaliteta obrazovanja i obuke u zemljama porekla migranata, posebno u susednim zemljama EU;
- ubrzavanje mehanizama procene sposobnosti i prepoznavanja formalnog, neformalnog i informalnog obrazovanja kod pristiglih migranata;
- proširenje prilika za učenje odraslih relevantno za lingvističku, društvenu i kulturološku integraciju;
- razvoj adekvatnog i efektivnog obrazovanja i veću promociju interkulturalnog učenja.

Četvrta poruka

Zemlje članice treba da osiguraju dovoljno investicija u obrazovanje i obučavanje starijih osoba i migranata, a pre svega da osiguraju efikasnost razvijanjem programa obrazovanja i obuke koje će zadovoljiti potrebe polaznika. Takođe, treba da utiču na podizanje svesti o značajnoj ulozi koju migranti i starije osobe imaju u društvu i ekonomiji.

5. Indikatori i merila

Neophodni su pouzdani podaci za praćenje efekata ekspanzije učenja i obrazovanja odraslih, kao i za razvoj utemeljenih strateških dokumenata. U poređenju sa obaveznim obrazovanjem, podaci o obrazovanju odraslih su skromni, između ostalog i zbog raštrkanosti ustanova, njihove raznolike prirode i činjenice da često funkcionišu van javnog sektora. Poboljšava se pristup informacijama i njihov kvalitet, i takav trend će se nastaviti u godinama koje predstoje, zahvaljujući postojećim i planiranim međunarodnim studijama. Rezultati dve studije koje je sproveda Evropska statistička agencija EUROSTAT – Izveštaj o obrazovanju odraslih i treći Izveštaj o kontinuiranom stručnom

obrazovanju u kompanijama, osiguraće najnovije podatke, sa akcentom na participaciji odraslih u programima doživotnog učenja i na investiranju kompanija i njihovom učešću u kontinuiranom stručnom usavršavanju do kraja 2007 godine. Izveštaj OEBS-a o veštinama odraslih (PIAAC) je u izradi.

Neophodna su dodatna istraživanja i analize, koji će imati ključnu ulogu u korišćenju postojećih statističkih podataka i istraživanju osnovnih pitanja, kao što su povratak formalnom, neformalnom i informalnom učenju i opšta uloga informalnog obrazovanja u životu odraslog čoveka. Potrebno je više se fokusirati na trendove i prognoze, u cilju izrade relevantnih dokumenata i razvoja programa obrazovanja. Komisija doprinosi ovom procesu i kroz nedavno uspostavljenu jedinicu za istraživanje doživotnog učenja u Zajedničkom istraživačkom centru u Ispri.

Peta poruka

Kvalitet i komparabilnost podataka o obrazovanju i učenju odraslih moraju se stalno usavršavati. Naročito postoji potreba za boljim uvidom u benefite koje nudi obrazovanje odraslih i postojeće barijere, u cilju postizanja kvalitetnije informisanosti o provajderima, trenerima i obukama.

Rad Evropske komisije na ovom polju, uključujući EUROSTAT, mora se fokusirati na što bolje korišćenje postojećih podataka i izveštaja, na usklađivanje koncepata i definicija, kao i na što veći obuhvat i učestalost skupljanja trajnih podataka. Neophodni su i pouzdani podaci osetljivi na rodnu pripadnost.

4. Aktivnosti Evropske unije

Učenje odraslih ima ključnu ulogu u izazovima s kojima se suočava EU, ali je njegov potencijal i dalje neiskorišćen. Komunikacija insistira na tome da težište mora biti na kvalitetu, efikasnosti i jednakosti, čime bi se maksimalno iskoristili benefiti i za društvo i za ekonomiju.

Odgovornost za ova pitanja leži na zemljama članicama EU. Uloga Komisije je da ih podrži u modernizovanju njihovih sistema obrazovanja. Komisija zato predlaže da se uspostavi dijalog između zemalja članica i relevantnih „stejkholdera“, u cilju pronalaženja načina:

- za efikasnije korišćenje finansijskih mehanizama dostupnih u Evropi (kao što su Evropski strukturni fondovi i Programi doživotnog obrazovanja),

- za efikasnije izlaženje u susret potrebama odraslih u Nacionalnim reformskim programima u okviru Lisabonske strategije,
- da se uključe stejkholderi, čime bi se osiguralo da se poruke ovog dokumenta implementiraju u različitim okolnostima u zavisnosti od pojedinih zemalja,
- za podsticanje razmene dobrih iskustava kroz zajedničke obrazovne aktivnosti u okviru programa „Obrazovanje i obuka 2010“ i na osnovu rezultata postojećih EU programa,
- za najkvalitetnije pristupanje usavršavanju statističkog monitorin- ga.

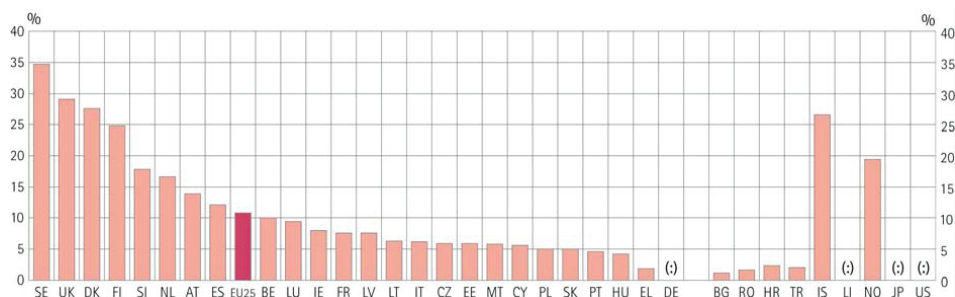
Na osnovu ovih razmatranja, Komisija predlaže da se napravi akcioni plan u 2007. godini, kako bi se osigurao adekvatan nastavak rada u skladu sa porukama iz ovog dokumenta.

ANEKS

Participacija odraslih u učenju i obrazovanju

Participacija odraslih u doživotnom učenju (2005)

(Procenat stanovništva u uzrastu od 25 do 64 godine koje je učestvovalo u obrazovanju i obuci tokom 4 nedelje koje su prethodile istraživanju, ISCED 0-6)

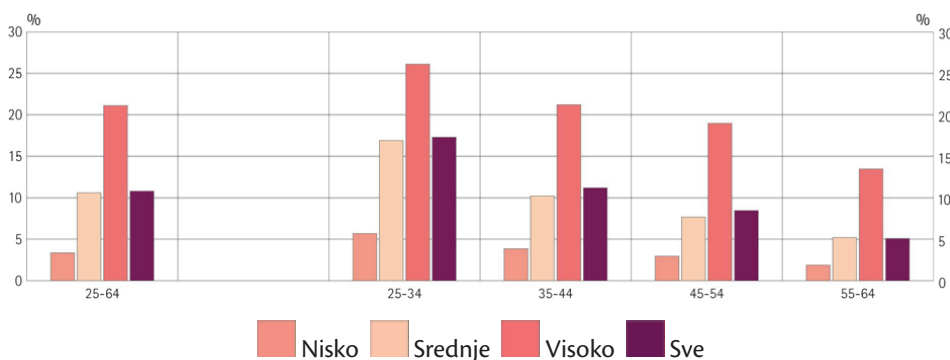
Izvor: Eurostat (istraživanje radne snage)

Dodatne informacije:

– DE: podaci iz 2004.

– LU, MT i UK: privremeni podaci.

Učešće u doživotnom obrazovanju po godinama i pohađanju obrazovanja (2005)

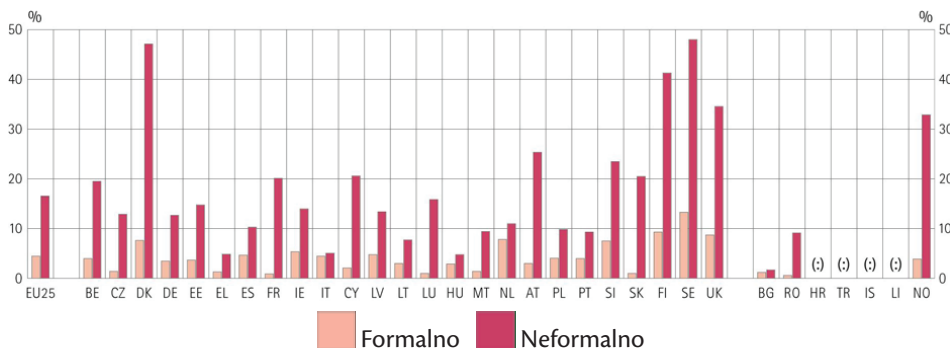
Izvor: Eurostat (istraživanje radne snage)

Dodatne informacije:

– DE: podaci iz 2004.

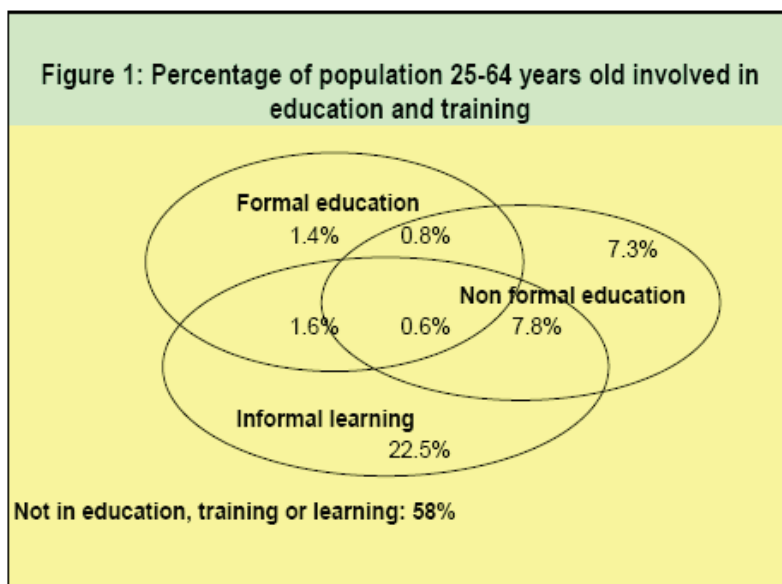
– LU, MT i UK: privremeni podaci.

Stopa participacije (%) osoba od 25 do 64 godine u formalnom i neformalnom obrazovanju i obuci (2003)

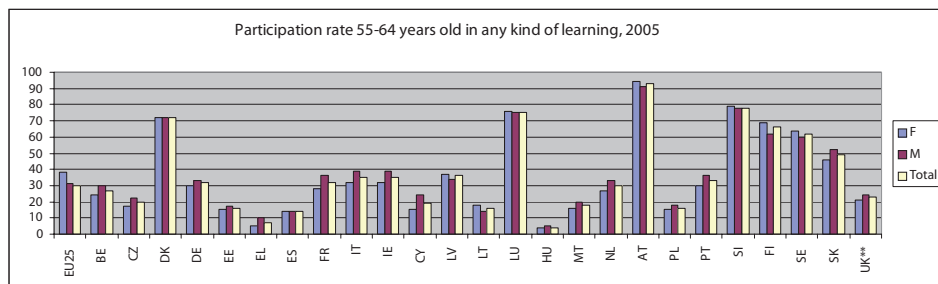
Izvor: Eurostat (istraživanje radne snage), ad-hok moduli doživotnog učenja 2003. Ciljna grupa: 25-64 godina, period praćenja: 12 meseci.

Procenat populacije od 25 do 64 godine koja je uključena u obrazovanje i obuku (2003)

Source: Eurostat LFS, Ad hoc module on lifelong learning 2003
Target population: 25-64 years old

Stopa participacije od 55 do 64 godina u svim vrstama učenja (2005)

0(*) Neformalne obuke u UK nisu uključene. Izvor: Eurostat LFS, ad-hok moduli doživotnog učenja 2003. Ciljna grupa 25-64 godine

Prevod sa engleskog:
Bojan Veselić i Katarina Popović